

1.3 Μελέτες περίπτωσης

Είναι εξαιρετικά δύσκολο να συνοψίσω τις εντυπώσεις μου από αυτή την επίσκεψη. Πόσο σύνθετο, πολυεπίπεδο και πολύπλευρο είναι ένα σχολείο! Γεμάτο αντιφάσεις, «φορτωμένο» με νόημα.

(Judy Torrington, Σχολή Αρχιτεκτονικής,
Sheffield, προσωπική αλληλογραφία)

Εισαγωγή

Αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζει τις δύο μελέτες περίπτωσης από τη μελέτη «Χώροι Ζωής» οι οποίες παρουσιάζονται σε όλο το βιβλίο. Και οι δύο είναι παιδικοί χώροι στους οποίους έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές οικοδομικές εργασίες. Κάθε μελέτη περίπτωσης συνοδεύεται από μια σύντομη περίληψη των φάσεων της έρευνας και των συμμετεχόντων.

Η πρώτη μελέτη περίπτωσης, το Holly Lodge, είναι ένα δημοτικό σχολείο σε μια περιοχή του Λονδίνου στο κέντρο της πόλης. Αυτή η μελέτη περίπτωσης παρακολουθεί ένα σημαντικό κτιριακό έργο στο σχολείο, από το αρχικό στάδιο του σχεδιασμού μέχρι την επανεξέταση των ολοκληρωμένων εγκαταστάσεων μετά τη χρήση. Βασική επιδίωξη του κτιριακού έργου ήταν η αντικατάσταση μιας ανεξάρτητης τάξης του παιδικού σταθμού και η ενσωμάτωση των αιθουσών για τα μικρότερα παιδιά (από τον παιδικό σταθμό και τις τάξεις υποδοχής) στον κύριο όγκο του σχολείου. Οι κύριοι συμμετέχοντες ήταν μια ομάδα παιδιών ηλικίας τριών και τεσσάρων ετών στο υπάρχον σχολείο και στην τάξη υποδοχής, οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς τους και η αρχιτέκτονας. Αναφέρομαι σε αυτό ως «μελέτη περίπτωσης του σχολείου».

Η δεύτερη, μικρότερη μελέτη περίπτωσης, είναι μια ανασκόπηση ενός πρόσφατα ολοκληρωμένου παιδικού κέντρου. Το παιδικό κέντρο Geffrye βρίσκεται σε μια άλλη κεντρική περιοχή της Αγγλίας. Το συγκρότημα συνδυάζει έναν υπάρχοντα παιδικό σταθμό και μια ομάδα Sure Start που εργάζεται με παιδιά και οικογένειες. Οι κύριοι πρωταγωνιστές είναι μια ομάδα παιδιών ηλικίας τριών και τεσσάρων ετών, οι επαγγελματίες πρώτης παιδικής ηλικίας, οι γονείς, οι επαγγελματίες του Sure Start από διάφορες ειδικότητες και η αρχιτέκτονας. Αναφέρομαι σε αυτό ως «μελέτη περίπτωσης του παιδικού κέντρου».

Η μελέτη περίπτωσης του σχολείου

Επιλογή της μελέτης περίπτωσης

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσαν να έχουν επιλεγεί μελέτες περίπτωσης αυτής της φύσης. Μια προσέγγιση θα μπορούσε να είναι να ξεκινήσει με μια τοπική αρχή που ασχολείται με έργα οικοδόμησης για την πρώτη παιδική ηλικία, προκειμένου να εντοπιστεί ένας πιθανός τόπος έρευνας. Αποφάσισα, ωστόσο, να δώσω προτεραιότητα στην εύρεση ενός αρχιτεκτονικού γραφείου, το οποίο είχε τόσο ισχυρό ιστορικό στην αρχιτεκτονική της πρώτης παιδικής ηλικίας όσο και θετική στάση σε συμμετοχικές προσεγγίσεις και στην έρευνα. Η εμπειρία που αποκτήθηκε από τις προηγούμενες μελέτες και οι προγραμματισμένες και ανεπίσημες συζητήσεις με αρχιτέκτονες μου είχαν τονίσει τη σημασία της εύρεσης μίας/ενός αρχιτέκτονα που ήταν πρόθυμη/ος να συμμετάσχει στη μελέτη. Μια συνάντηση ενίσχυσε την απόφαση αυτή. Παρακολουθούσα τα εγκαίνια ενός νέου υπαίθριου χώρου παιχνιδιού κατά τη διάρκεια της μελέτης «Χώροι Παιχνιδιού». Ενώ ήμουν εκεί, συνάντησα έναν αρχιτέκτονα που βρισκόταν στα εγκαίνια με τον μικρό του γιο. Ο αρχιτέκτονας με ρώτησε για την έρευνά μου και εξεπλάγη όταν άκουσε ότι μάθαινα από τρίχρονα παιδιά για τα περιβάλλοντα της πρώτης παιδικής ηλικίας. Είπε, «Λοιπόν, γιατί θέλεις να το κάνεις αυτό; Αν έχεις μάθει από ένα τρίχρονο παιδί, δεν χρειάζεται να ρωτήσεις άλλα». Η απάντησή του φάνηκε να συνδέεται με ένα αναπτυξιακό μοντέλο της παιδικής ηλικίας (James & Prout, 1997), σύμφωνα με το οποίο αν γνωρίζεις την «ηλικία και το στάδιο» των εμπλεκόμενων παιδιών, τότε δεν χρειάζονται περαιτέρω συνεννοήσεις.

Αρκετές συναντήσεις με αρχιτέκτονες οδήγησαν σε μια συνάντηση με ένα γραφείο που έδρευε στο κεντρικό Λονδίνο. Το αρχιτεκτονικό γραφείο που επελέγη είχε ένα καθιερωμένο portfolio έργων για την πρώτη παιδική ηλικία, καθώς και ενδιαφέρον για μια συμμετοχική προσέγγιση του σχεδιασμού.

Η τελική επιλογή της μελέτης περίπτωσης έγινε μετά την εξέταση των έργων για την πρώτη παιδική ηλικία τα οποία το συγκεκριμένο αρχιτεκτονικό γραφείο επρό-

κειτο να ξεκινήσει ή βρίσκονταν σε αρχικό στάδιο σχεδιασμού. Το επόμενο κριτήριο επιλογής ήταν να βρεθεί ένας παιδικός σταθμός ή ένα σχολείο που ήταν πρόθυμο να συμμετάσχει στο έργο. Δευτερεύοντα κριτήρια ήταν η μελέτη περίπτωσης να βρίσκεται σε μια περιοχή με κοινωνικά μειονεκτήματα, κάτι που αποτελούσε προϋπόθεση του φορέα χρηματοδότησης της έρευνας, και σε κοντινή απόσταση από το Λονδίνο, λόγω των εκτεταμένων και συχνών επισκέψεων για την εργασία.

Τοποθεσία

Το Holly Lodge είναι ένα δημοτικό σχολείο σε μια υποβαθμισμένη περιοχή του Νότιου Λονδίνου. Το σχολείο είναι χτισμένο σε ένα μεγάλο οικοπέδο και περιβάλλεται σε τρεις πλευρές από κατοικίες. Η ποικιλομορφία αυτού του οικοπέδου, από χαμηλές, εργατικές κατοικίες μέχρι μια ιδιόκτητη ταράτσα της γεωργιανής εποχής, αντανakλάται στην είσοδο του σχολείου. Το σχολείο αντικατοπτρίζει την εθνοτική ποικιλομορφία αυτού του τμήματος του Λονδίνου. Οι εκθέσεις επιθεώρησης σχολίαζαν τον αρμονικό χαρακτήρα αυτής της μαθησιακής κοινότητας. Το δημοτικό σχολείο, το οποίο χτίστηκε αρχικά τη δεκαετία του 1960, αποτέλεσε μέρος ενός κτιριακού έργου που αφορούσε τον παιδικό σταθμό του.

Το σχολείο διέθετε ένα τμήμα παιδικού σταθμού για παιδιά τριών και τεσσάρων ετών, το οποίο στεγαζόταν σε ένα «προσωρινό», ανεξάρτητο, μονώροφο κτίριο (ένα κοντέινερ) για τριάντα επτά χρόνια. Αυτό βρισκόταν σε μια ξεχωριστή γωνία του σχολικού χώρου. Ο χώρος του παιδικού σταθμού ήταν απομονωμένος από την κύρια αυλή του σχολείου με έναν χαμηλό ξύλινο φράχτη, ο οποίος ήταν βαμμένος με τα βασικά χρώματα. Η μόνη περιοχή γρασιδιού στο προαύλιο βρισκόταν μέσα στον χώρο του παιδικού σταθμού, μαζί με το κούτσουρο ενός δέντρου και μια μεγάλη αμμοδόχο. Υπήρχαν μερικά φυτεμένα παρτέρια, πλαισιωμένα από μια σειρά πλατάνων, κατά μήκος του ενός ορίου του χώρου του παιδικού σταθμού.

Σχολικό κτίριο

Το σχολείο είχε τρεις εισόδους. Η πρώτη ήταν ένα πέραςμα μόνο για πεζούς που περνούσε από το γεωργιανό στενό, ανάμεσα από δύο ψηλούς τοίχους από τούβλα και διερχόταν από την είσοδο του παιδικού σταθμού. Η δεύτερη είσοδος, γνωστή ως «κύρια είσοδος», ήταν μία από τις δύο πύλες με πρόσβαση για οχήματα. Οι ψηλές μεταλλικές πύλες περιλάμβαναν μια πλευρική πύλη για πεζούς. Η τρίτη είσοδος οδηγούσε στην αυλή του σχολείου, από τον χώρο στάθμευσης του προσωπικού και δίπλα από τα μαγειρεία.

Περπατώντας στην αυλή κατά τη διάρκεια του μεσημεριανού γεύματος, συναντούσαμε συνήθως μικρές και μεγάλες ομάδες παιδιών που μιλούσαν και έπαιζαν. Η διευθύντρια του σχολείου συχνά είχε βάρδια και περιτριγυριζόταν από έναν αριθμό παι-

διών που είτε συζητούσαν είτε της ζητούσαν επίλυση των διαφορών τους. Η κύρια αυλή του σχολείου πλαισιωνόταν από τη μία πλευρά από την αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου, η οποία στέγαζε επίσης δύο τουαλέτες προς τη μεριά της αυλής. Η αίθουσα περιλάμβανε τα μαγειρεία του σχολείου και τη βιβλιοθήκη, καθώς και το γραφείο του διαχειριστή του χώρου, στον πρώτο όροφο.

Ένας τσιμεντένιος διάδρομος συνέδεε την αίθουσα με το κεντρικό κτίριο. Δίπλα στην είσοδο του σχολείου βρισκόταν το γραφείο. Όλοι οι επισκέπτες έπρεπε να υπογράψουν πριν γίνουν δεκτοί μέσω μιας ηλεκτρονικά ελεγχόμενης πόρτας. Ακριβώς απέναντι από αυτή την είσοδο υπήρχε μια τσιμεντένια σκάλα που οδηγούσε στις αίθουσες διδασκαλίας του πρώτου ορόφου. Ένας στενός διάδρομος στα δεξιά οδηγούσε σε μια μικρή αίθουσα προσωπικού, το γραφείο του διευθυντή και μια μεγαλύτερη αποθήκη. Οι αίθουσες διδασκαλίας των νηπίων βρισκόνταν στο ισόγειο. Οι μεγαλύτεροι μαθητές στεγάζονταν στον επάνω όροφο.

Εικόνα 1.3.1 Ο παιδικός σταθμός στεγάζεται σε μια προσωρινή αίθουσα διδασκαλίας
 Πηγή: Μελέτη «Χώροι Ζωής»

Η γενική αίσθηση της αίθουσας διδασκαλίας του παιδικού σταθμού ήταν φωτεινή και πολύχρωμη. Υπήρχε μεγάλη επιφάνεια παραθύρων από τα οποία μπορούσαν να βλέπουν τα παιδιά. Η κύρια εξώπορτα είχε ένα γυάλινο πάνελ στο πάνω και κάτω τμήμα, και με τον τρόπο αυτό, τα παιδιά μπορούσαν να δουν προς τα έξω. Στον κύριο χώρο της τάξης κυριαρχούσαν τραπέζια με καρέκλες που ήταν τοποθετημένα για τις καθημερινές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων δραστηριοτήτων τέχνης. Από τον κύριο χώρο ξεκινούσαν διάφορα δωμάτια. Υπήρχε ένα μεγάλο ντουλάπι αποθήκευσης για τα υλικά και τον εξοπλισμό. Υπήρχε ένα μικρό γραφείο για τις/τους επαγγελματίες της πρώτης παιδικής ηλικίας. Χωρούσε μόνο ένα μικρό γραφείο, δύο καρέκλες και ένα ερμάριο. Το μοιράζονταν έως και τέσσερα μέλη του προσωπικού, καθώς και επισκέπτες. Υπήρχε ένας μικρός χώρος προετοιμασίας φαγητού και τουαλέτας για τους ενήλικες και ένας ξεχωριστός χώρος γκαρνταρόμπα και τουαλέτας για τα παιδιά. Αυτός ο χώρος παρουσίαζε σημάδια φθοράς και τα πάνελ οροφής έλειπαν σε ορισμένα σημεία.

Ο παιδικός σταθμός περιβαλλόταν από έναν μεγάλο χώρο παιχνιδιού με μαλακές και σκληρές επιφάνειες και με δέντρα κατά μήκος της μίας πλευράς. Ο χώρος παιχνιδιού χωριζόταν από την κύρια αυλή του σχολείου με έναν χαμηλό φράχτη.

Εργασία πεδίου

Η μελέτη ξεκίνησε με την έναρξη του νέου ακαδημαϊκού έτους. Τα σχέδια προέβλεπαν ότι ο χώρος του παιδικού σταθμού θα βρισκόταν δίπλα στην τάξη υποδοχής, ενωμένος με έναν κοινό χώρο, φέρνοντας έτσι μαζί όλα τα παιδιά που ασχολούνταν με το πρόγραμμα σπουδών του Early Years Foundation Stage. Άλλα στοιχεία του προτεινόμενου σχεδιασμού περιλάμβαναν ένα νέο κέντρο για τα παιδιά, ένα κέντρο μάθησης (βιβλιοθήκη), νέες διοικητικές εγκαταστάσεις και βελτιωμένους εξωτερικούς χώρους παιχνιδιού για όλο το σχολείο.

Κυρίως συμμετείχαν δύο ομάδες παιδιών: μια τάξη προνηπίων με παιδιά ηλικίας τριών και τεσσάρων ετών και μια τάξη υποδοχής με παιδιά ηλικίας τεσσάρων και πέντε ετών, τα οποία συμμετείχαν στην έρευνα επί τρία χρόνια. Σε αυτή τη βασική ομάδα προστέθηκε η μεγάλη ομάδα παιδιών (περίπου 180), που συμμετείχαν σε μια διαβούλευση σε ολόκληρο το σχολείο μαζί με την επικεφαλής αρχιτέκτονα, τον διευθυντή και εμένα (βλ. Κεφάλαιο 2.3). Σ' αυτή τη βασική ομάδα παιδιών προστέθηκαν στο τελευταίο έτος της μελέτης και οι νέοι μαθητές του παιδικού σταθμού και των τάξεων υποδοχής. Αυτή η ευρύτερη ομάδα παιδιών συμμετείχε στην αξιολόγηση του ολοκληρωμένου κτιρίου (βλ. Κεφάλαιο 2.4).

Τάξη προνηπίων τριών έως τεσσάρων ετών (15)		Τάξη υποδοχής τεσσάρων έως πέντε ετών (νήπια) (8)
Αρχιτέκτονες (6)	Αρχικό στάδιο σχεδιασμού	Διαβούλευση σε ολόκληρο το σχολείο (περίπου 180)
Γονείς (8)	Ερευνήτρια	Επαγγελματίες (5)

Σχήμα 1.3.2 Ομάδες που συμμετείχαν στο αρχικό στάδιο σχεδιασμού στη μελέτη περίπτωσης του σχολείου

Πίνακας 1.3.1 Χρονοδιάγραμμα της μελέτης περίπτωσης του σχολείου με τις ομάδες παιδιών

Πρώτη φάση (2004): Φθινοπωρινή περίοδος: προνήπια και τάξη υποδοχής	Δεύτερη φάση (2005): Θερινή περίοδος: προνήπια και τάξη υποδοχής	2005–2006: οικοδομικές εργασίες σε εξέλιξη	Τρίτη φάση (2006–2007): Φθινοπωρινό και Εαρινό εξάμηνο: προνήπια, τάξη υποδοχής, πρώτη και δευτέρα τάξη
---	--	---	---

Η συμμετοχή σε ένα κτιριακό έργο για την πρώτη παιδική ηλικία μπορεί να είναι μια χρονοβόρα και αγχωτική περίοδος για όσες/ους είναι υπεύθυνες/οι για την επιτυχία του. Υπάρχουν πολλές/οί ενδιαφερόμενες/οι που πρέπει να ληφθούν υπόψη, συμπεριλαμβανομένων των γονέων, των επαγγελματιών και της τοπικής κοινότητας,

καθώς και των μικρών χρηστών της εγκατάστασης. Οι απόψεις και οι εμπειρίες των μικρών παιδιών έχουν συγκεντρωθεί μαζί με εκείνες των ενηλίκων σε αυτή τη μελέτη περίπτωσης. Οι επαγγελματίες της πρώτης παιδικής ηλικίας ήταν ενήλικες με διάφορους ρόλους, όπως ο διευθυντής, οι εκπαιδευτικοί και οι βρεφονηπιοκόμοι. Αυτή η σύνθετη σειρά ρόλων αντανάκλα την ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού της πρώτης παιδικής ηλικίας στο Ηνωμένο Βασίλειο. Οι απόψεις των γονέων συγκεντρώθηκαν κατά το πρώτο έτος της μελέτης περίπτωσης. Μια σημαντική πρόσθετη οπτική δόθηκε από την επικεφαλής αρχιτέκτονα, μαζί με συνεντεύξεις και συναντήσεις με τις/τους συναδέλφους της (βλ. Κεφάλαιο 3.3 για μια λεπτομερή περιγραφή αυτών των συζητήσεων).

Μπορεί να είναι δύσκολο να διατηρηθεί η εστίαση στα μικρά παιδιά καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού, από την αρχική διαβούλευση μέχρι το ολοκληρωμένο κτίριο. Μία από τις προκλήσεις αυτής της μελέτης περίπτωσης ήταν η διατήρηση της συζήτησης με τα μικρά παιδιά εν μέσω των αναπόφευκτων σύνθετων διαπραγματεύσεων που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια ενός κτιριακού έργου. Ωστόσο, στόχος μου ήταν να κάνω πιο ορατές τις απόψεις και τις εμπειρίες των μικρότερων παιδιών, ξεκινώντας με τη συλλογή των απόψεών τους για το υπάρχον περιβάλλον τους (βλ. Κεφάλαιο 2.2).

Υπήρχαν τρεις φάσεις στην εργασία πεδίου στη μελέτη περίπτωσης του σχολείου. Η πρώτη και η δεύτερη φάση επικεντρώθηκαν στο αρχικό στάδιο του σχεδιασμού. Οι φάσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν σε διάστημα εννέα μηνών. Κατά τη διάρκεια της τρίτης φάσης, πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση μετά τη χρήση, η οποία επικεντρώθηκε στις απόψεις των παιδιών και των ενηλίκων για το ολοκληρωμένο κτίριο.

Η μελέτη περίπτωσης του παιδικού κέντρου

Επιλογή της μελέτης περίπτωσης

Η δεύτερη μελέτη περίπτωσης της μελέτης «Χώροι Ζωής» επιλέχθηκε επειδή παρουσιάζει ένα παράδειγμα επανεξέτασης ενός πρόσφατα ολοκληρωμένου παιδικού κέντρου. Αυτό το κέντρο, όπως και άλλα στη χώρα, συνδυάζει ένα έργο ανακαίνισης με στοιχεία νέας κατασκευής.

Αποφάσισα να οργανώσω την επιλογή της δεύτερης μελέτης περίπτωσης με διαφορετικό τρόπο από την πρώτη. Αντί να δώσω προτεραιότητα στην επιλογή του αρχιτεκτονικού γραφείου, αποφάσισα να εστιάσω στην αναζήτηση μιας τοπικής αρχής ή μίας/ενός διευθύντριας/ντή κάποιου προσχολικού κέντρου και επαγγελματιών που ενδιαφέρονταν να συμμετάσχουν σε ένα τέτοιο έργο. Το κέντρο εντοπίστηκε από τον επικεφαλής της υπηρεσίας Early Years του συγκεκριμένου δήμου του Λονδίνου, ως μια πιθανή σύμπραξη όπου οι επαγγελματίες και οι αρχιτέκτονες θα ενδιαφέρονταν

για ένα έργο που θα επικεντρωνόταν στην ακρόαση των μικρών παιδιών. Το κέντρο είχε ήδη συμμετάσχει σε διάφορα έργα και επιμορφώσεις που αφορούσαν τη συλλογή των απόψεων των παιδιών. Αυτή η ιεράρχηση του θεσμού της πρώτης παιδικής ηλικίας στην επιλογή της δεύτερης μελέτης περίπτωσης επανέφερε την ανησυχία μου για τη μελέτη περίπτωσης του σχολείου, στην οποία, ενώ ο διευθυντής και οι αρχιτέκτονες είχαν δείξει ενδιαφέρον και είχαν ασχοληθεί, ήταν πιο δύσκολο να εμπλακούν οι επαγγελματίες στις συζητήσεις σχετικά με την έρευνα (βλ. Κεφάλαιο 3.2). Το γραφείο αρχιτεκτόνων για τη δεύτερη μελέτη περίπτωσης ήταν φημισμένο τόσο για την καινοτόμο παροχή υπηρεσιών για την πρώτη παιδική ηλικία όσο και για τη συμβουλευτική του προσέγγιση στις κοινότητες με τις οποίες συνεργαζόταν. Υπήρξαν σημαντικές διαβουλεύσεις μεταξύ των διαφόρων χρηστών και των αρχιτεκτόνων σε προηγούμενα στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού, πριν από την έναρξη της έρευνας. Αυτή ήταν μια χρονοβόρα δέσμευση εκ μέρους των αρχιτεκτόνων, καθώς επρόκειτο εν μέρει για ανακαίνιση χώρων που φιλοξενούσαν πολλές διαφορετικές κοινοτικές ομάδες και χρηματοδοτούνταν εν μέρει από κρατική επιχορήγηση ανάπλασης, η οποία περιλάμβανε πρόσθετες διαδικασίες διαβούλευσης.

Η αρχιτέκτονας είχε οργανώσει ένα εργαστήριο σχεδιασμού με μια ομάδα μικρών παιδιών στο υπάρχον παιδικό κέντρο. Το παιχνίδι των παιδιών με τα κουτιά ήταν ένα στοιχείο που αποτυπώθηκε στον τελικό σχεδιασμό του νέου κατασκευαστικού τμήματος του έργου.

Τοποθεσία

Το παιδικό κέντρο της μελέτης περίπτωσης βρισκόταν σε μια κοινωνικά υποβαθμισμένη περιοχή στο βόρειο Λονδίνο, σε δήμο που είχε έναν από τους υψηλότερους αριθμούς εθνικοτήτων που εκπροσωπούσαν σε τοπική αρχή στη χώρα. Αρκετές πολυκατοικίες βρίσκονταν στον περιβάλλοντα χώρο του παιδικού κέντρου. Υπήρχε περιορισμένος ελεύθερος χώρος σε κοντινή απόσταση.

Το κτιριακό έργο περιλάμβανε τη δημιουργία ενός παιδικού κέντρου που θα διέθετε παροχές για μικρά παιδιά και τις οικογένειές τους. Το παιδικό κέντρο ενσωμάτωνε έναν υπάρχοντα παιδικό σταθμό για παιδιά από τριών έως πέντε ετών, με νέες εγκαταστάσεις για μια πολυδιάστατη ομάδα Sure Start και εγκαταστάσεις για παιδιά κάτω των τριών ετών. Στην περιοχή είχαν ανακαινιστεί πρόσθετες κοινοτικές εγκαταστάσεις. Στη συνέχεια, έγιναν αλλαγές σε μια αυλή και σε άλλους εξωτερικούς/υπαίθριους χώρους.

Από την εκλογή της κυβέρνησης των Εργατικών το 1997 παρατηρήθηκε αύξηση του αριθμού των έργων νέων κατασκευών και ανακαινίσεων που αφορούσαν την παροχή υπηρεσιών για την πρώτη παιδική ηλικία στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σε αυτά περιλαμβάνονταν πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνταν από την κυβέρνηση, όπως το πρόγραμμα Sure Start και τα Παιδικά Κέντρα. Παρά το μέγεθος του οικοδομικού

προγράμματος, υπήρξαν λίγες τεκμηριωμένες επιθεωρήσεις μετά τη χρήση αυτών των εγκαταστάσεων (CABE, 2008). Μέχρι τη στιγμή συγγραφής του παρόντος βιβλίου, είχαν δημοσιευτεί ελάχιστα, αν υπήρχαν, παραδείγματα επιθεωρήσεων που είχαν συμπεριλάβει τις απόψεις των μικρών παιδιών.

Κτίριο

Το παιδικό κέντρο διέθετε δύο εισόδους, καθεμία από τις οποίες έβλεπε σε διαφορετικό δρόμο. Η κύρια είσοδος περνούσε δίπλα από τον κοινοτικό κήπο, στο νέο τμήμα του κτιρίου. Η πίσω είσοδος, από όπου εισέρχονταν στο κτίριο οι περισσότερες οικογένειες που πήγαιναν στον παιδικό σταθμό, οδηγούσε σε μια μικρή αυλή που ήταν ανοιχτή. Τα κτίρια σε αρκετές πλευρές της αυλής είχαν επενδυθεί με ξύλο στο πλαίσιο των νέων οικοδομικών εργασιών. Αυτό έδινε μια αίσθηση ζεστασιάς στον χώρο. Η αυλή οδηγούσε στα διάφορα τμήματα του παιδικού κέντρου. Μόλις περνούσες μέσα στα δωμάτια του παιδικού σταθμού, υπήρχε μια αίσθηση φωτός. Η νέα πτέρυγα περιλάμβανε τα δωμάτια για τα μικρότερα παιδιά, από έξι μηνών έως σχεδόν τριών ετών. Τα παράθυρα έφταναν μέχρι την πόρτα. Το πιο απομακρυσμένο δωμάτιο ήταν στρωμένο με μοκέτα, είχε χαμηλότερο ταβάνι και διέθετε αρκετά κρεβατάκια. Η φιλοσοφία του κέντρου ήταν η ελεύθερη πρόσβαση μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου και μεταξύ των ηλικιακών ομάδων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα δωμάτια να έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε τα μικρότερα παιδιά να μπορούν να ξεκινήσουν στον δικό τους ασφαλή χώρο και στη συνέχεια, όταν αισθάνονταν άνετα, να αρχίσουν να μετακινούνται σε άλλα δωμάτια όπου υπήρχε πρόσβαση σε διαφορετικά υλικά δημιουργίας.

Αυτή η νέα πτέρυγα βρισκόταν ανάμεσα σε δύο υφιστάμενα κτίρια. Από τη μία πλευρά βρισκόταν ένα παλιό βικτοριανό σχολικό κτίριο, όπου στεγαζόταν ο παιδικός σταθμός σε μέρος του ισογείου. Δύο από τις παρακαταθήκες αυτής της περιόδου σχεδιασμού του σχολείου ήταν τα ψηλά παράθυρα και τα ταβάνια. Σε αυτό το τμήμα του παιδικού κέντρου στεγαζόνταν τώρα τα παιδιά ηλικίας τριών και τεσσάρων ετών. Υπήρχαν δύο κύριες αίθουσες και ένας φαρδύς διάδρομος που οδηγούσε στις τουαλέτες και σε άλλα μικρά δωμάτια, συμπεριλαμβανομένου του δωματίου των γονέων. Η κύρια αίθουσα διδασκαλίας ήταν στρωμένη με μοκέτα, με λίγα τραπέζια. Ένα βασικό χαρακτηριστικό αυτής της αίθουσας ήταν ο μεγάλος χώρος παιχνιδιού με τουβλάκια.

Ένας ανεγκυστήρας είχε εγκατασταθεί για να οδηγήσει στα γραφεία του Sure Start. Δημιουργήθηκε ένας νέος χώρος υποδοχής και αναμονής. Ένα παράθυρο από την πόρτα μέχρι την οροφή πρόσφερε θέα πέρα από τον κοινοτικό κήπο προς τις πολυκατοικίες. Οι χώροι του Sure Start περιλάμβαναν μια αίθουσα συνεδριάσεων, έναν ανοιχτό χώρο γραφείου, ένα δωμάτιο προσωπικού με κουζίνα και μικρά γραφεία για συναντήσεις με γονείς και επαγγελματίες. Στον κάτω όροφο, πληθώρα διαδρόμων οδηγούσε από την αυλή στις αρχικές εγκαταστάσεις του κοινοτικού κέντρου. Αυτό

στέγαζε μία μεγάλη αίθουσα, μία καφετέρια και άλλους κοινωνικούς χώρους που χρησιμοποιούνταν από τις ομάδες Sure Start και άλλους.

Εικόνα 1.3.3 Εξωτερική άποψη του νέου παιδικού κέντρου

Πηγή: *David Spero*

Εργασία πεδίου

Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε σε διάστημα εννέα μηνών. Υπήρχαν πέντε ομάδες συμμετεχουσών/όντων: μικρά παιδιά, επαγγελματίες του παιδικού σταθμού, επαγγελματίες του Sure Start, γονείς και αρχιτέκτονες (βλ. Σχήμα 1.3.4). Τα παιδιά που έλαβαν μέρος ήταν ηλικίας μεταξύ τριών και τεσσάρων ετών. Η ομάδα αυτή περιλάμβανε παιδιά που βρίσκονταν τους πρώτους μήνες στο κέντρο και μεγαλύτερα παιδιά τεσσάρων ετών, ορισμένα από τα οποία έφυγαν για να ξεκινήσουν το δημοτικό σχολείο κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Κάθε ομάδα συμμετεχουσών/όντων —ενήλικες και παιδιά— αντιπροσώπευε ένα εύρος εμπειριών. Οι επαγγελματίες του παιδικού σταθμού περιλάμβαναν μια ομάδα τριών γυναικών που ήρθαν πρόσφατα στο κέντρο και άλλες που εργαζόνταν στον αρχικό παιδικό σταθμό για πάνω από δέκα χρόνια. Η διαδικασία ανασκόπησης για την τελευταία αυτή ομάδα επαγγελματιών περιλάμβανε και στοιχεία σύγκρισης με το προηγούμενο περιβάλλον. Οι επαγγελματίες του Sure Start ήταν όλες γυναίκες και αποτελούσαν αντιπροσωπευτικό δείγμα της σύνθεσης αυτής της ομάδας προσωπικού

με πολλαπλές υπηρεσίες. Οι συμμετέχουσες σε αυτή την ομάδα ήταν βρεφονηπιοκόμοι, μία κοινωνική λειτουργός, μία λογοθεραπεύτρια και μία μαία.

Παιδιά τριών και τεσσάρων ετών στον παιδικό σταθμό (πάνω από 30 παιδιά)		Αρχιτέκτονες (8)
Αρχιτέκτονες (6)	Συμμετέουσες/οντες στη μελέτη περίπτωσης του παιδικού κέντρου	Επαγγελματίες του Sure Start (10)
Γονείς που χρησιμοποιούσαν το παιδικό κέντρο (6)	Ερευνήτρια	Επαγγελματίες του παιδικού σταθμού (19)

Σχήμα 1.3.4 Συμμετέχουσες/οντες στη μελέτη περίπτωσης του παιδικού κέντρου

Πίνακας 1.3.2 Χρονοδιάγραμμα της μελέτης περίπτωσης του παιδικού κέντρου με τις ομάδες συμμετεχουσών/όντων

Πρώτη φάση (2006): Εαρινή περίοδος: Εκπαιδευτικό προσχολικής ηλικίας	Δεύτερη φάση (2006): Θερινή περίοδος: Επαγγελματίες του Sure Start, γονείς και προνήπια	Τρίτη φάση (2006): Φθινοπωρινή περίοδος: Εργαστήριο για όλο το προσωπικό και τα προνήπια
---	---	--

Οι δύο κύριοι αρχιτέκτονες που συμμετείχαν ήταν η επικεφαλής αρχιτέκτονας που είχε την ευθύνη του σχεδιασμού και ο επικεφαλής σύνεταμος του γραφείου.